

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Ter introductie

IS ER TOEKOMST VOOR CHRISTELIJKE POLITIEK? In elke periode van electoraal verval van christelijke partijen komt deze vraag aan de orde. Dat gold voor de jaren zeventig – ‘Sterven in elkaars armen’ heette het, toen ARP, KVP en CHU fuseerden –, het gold in 1994, en het is het geval in 2012.

Binnen het huis van de christendemocratie is momenteel opnieuw sprake van een zekere verlegenheid rond de vraag hoe het christelijke met het politieke kan worden verbonden. ‘Wat ik geloof, is irrelevant voor de politieke standpuntbepaling’, zo klinkt het steeds vaker.

Waarom dat ongemak? Waarom lukt het ons niet goed om woorden te geven aan de verhouding tussen het christelijke geloof en het politieke? Het zal iets te maken hebben met onze eigen verlegenheid. Het lukt ons nauwelijks om de christelijke en humanistische bronnen van de westerse cultuur en democratische rechtsstaat helder te benoemen, vermoedelijk omdat we ons zelf hebben losgezongen van deze bronnen. Daarnaast zegt die verlegenheid

iets over de kramp in de samenleving. In een ontspannen maatschappij zou het mogelijk moeten zijn elkaar indringende vragen te stellen over de subcultuur – religieus of niet-religieus – waarin we geworteld zijn en die van invloed is op onze politieke meningsvorming. Het ongemak hangt ten slotte ongetwijfeld samen met de instrumentalisering van de politiek. De overheid ontleent haar gezag voornamelijk aan het garanderen van welvaart en groei. Nu zijn we in de situatie beland dat velen behoefte hebben aan grote, gewortelde, richtinggevende verhalen, maar dat politici niet meer weten hoe ze die moeten vertellen.

* * *

Hoe kunnen we in deze tijd op een zinvolle manier invulling geven aan christelijk geïnspireerde politiek?

Dat is de hoofdvraag voor deze CDV-bundel. Het misverstand rond christelijk geïnspireerde politiek is vaak dat politici ‘christelijke waarden’ aan de samenleving moeten toevoegen. Maar de werkelijkheid is natuurlijk dat de christelijke politiek een goddeloze samenleving niet van



de ondergang kan redden. En dat is ook helemaal niet nodig, want religie is niet verdwenen, ze manifesteert zich alleen op een andere wijze. Het hogere, zo blijkt uit recente studies, is op allerlei manieren aanwezig in de samenleving, al is het dan steeds minder in institutionele en traditionele vormen.

Een perspectiefwisseling is nodig. Zou een heilzame strategie niet gelegen kunnen zijn in de benadering van christelijke politiek als een 'levensvorm' of een heilzame sociale praktijk (in lijn met de lutherse theoloog Bernd Wannewetsch en de cultuursocioloog Armando Salvatore)? Christelijke politiek speelt zich dan niet zozeer af op het Binnenhof of in de gemeenteraadszaal, maar veeleer in de samenleving zelf. Politiek is dan vooral een kwestie van zien, van medescheppend handelen en aansluiten bij de goede initiatieven die er in de samenleving zijn.

Dit CDV-nummer valt in vier delen uiteen. In het eerste deel staan 'verschijningsvormen van het christelijke in het publieke domein' centraal. Paul van Geest laat zien hoe bescheiden Augustinus politiek opvatte: voor hem was het een kwestie van de orde bewaren en de chaos tegengaan. Bram van de Beek gaat in op de dunne scheidslijnen tussen godsdienst en ideologie. En Peter van Dam toont aan dat het denken in termen van verzuiling en ontzuiling misleidend is. Het suggereert ten onrechte een radicale breuk met het religieuze verleden van voor de jaren zestig.

Het tweede deel, 'De politisering van religie', handelt over het hedendaagse spanningsveld waarin religie zich in het publieke domein bevindt. Theo de Wit schrijft over de politisering en depolitisering van godsdiensten en andere heilsleren. Een absoluut seculiere politiek is onmogelijk, zo blijkt. Een voorbeeld van de politisering van religie is het toenemende gebruik van de term 'joods-christelijke cultuur'. Bart Wallet gaat in op de zin en onzin van dit begrip. Markha Valenta duidt de veranderingen in het publieke domein die met de politisering van religie optreden.

In het derde deel staat de verhouding tussen 'de christendemocratie en het christelijk geloof' centraal. Jan Dirk Snel toont aan dat christelijke politiek aan het einde van de negentiende eeuw tamelijk onverwachts is ontstaan vanuit een gedeeld optrekken inzake de toenmalige onderwijskwestie. Eginhard Meijering vraagt zich af hoe en waarom 'God verdween uit het CDA'.

In het vierde deel, 'Naar een hernieuwde invulling van christelijke politiek', worden de wegen verkend voor een eigentijdse formule van christelijk geïnspireerde politiek. Het probleem van het CDA is dat het is verzand in een nietszeggend cultuurchristendom. De heersende moderne, burgerlijk-liberale cultuur met haar belangen is het uitgangspunt geworden; de consensus is doel op zichzelf geworden. Maar hoe moet het dan wel? Hoe kan het christelijk geloof nog een kritische, versturende rol vervullen voor de politiek? Herman Paul introduceert en duidt het prikkelende denken van Wannewetsch: christelijke politiek als *politics of practice* met een na-

druk op het uitoefenen van christelijke deugden, zoals luisteren, vertrouwen en vergeven. Erik Borgman laat zien dat de opvatting van veel christelijke politici over de incarnatie, de ‘lijfwording’ van Christus, bijstelling behoeft. Ad de Bruijne pleit voor een explicietere christelijkheid. Dat zou een werkelijke communicatie in het publieke domein mogelijk maken.

* * *

Is er toekomst voor christelijk geïnspireerde politiek? Zonder twijfel, al zal het voorlopig met iets minder zetels zijn. Dat zij dan zo. Met een aansprekend en overtuigend langetermijnperspectief, een verhaal dat hoop voedt en daardoor grenzen overstijgt, kan het aantal zetels zomaar weer stijgen.

Nee, de verlegenheid die we kennen rond de verhouding tussen het christelijke en het politieke zal niet zomaar verdwijnen. En misschien moeten we die verlegenheid zelfs niet willen oplossen. In de term ‘christendemocratie’ zit per definitie al iets van dat ongemak besloten: ‘Christendemocratie’ als verbindende schakel tussen ‘christelijk’ en ‘politiek’. Zo’n politiek heeft besef van de afstand tussen het Binnenhof en het evangelie. Juist omdat ze zich bewust is van het menselijke tekort en de hemelse perspectieven, weet het de goede balans te bewaren tussen hooggestemd idealisme en afstompemd cynisme.

Een christelijk CDA is geen exclusieve club van christenen of een confessioneel CDA. Het is veeleer een partij die eenvoudigweg leeft naar de christelijke waarden waarin de rechten en vrijheden van alle burgers gelijkelijk gerespecteerd en geëerbiedigd zijn: van christenen en niet-christenen, van gelovigen en niet-gelovigen.

Er is reden om moed te hebben. De christelijke traditie is een traditie van hoop, de inspiratie van de christelijke idealen geeft moed. Voor het CDA is het van belang om een overtuigende waardeagenda te voeren, die soms ingaat tegen de heersende cultuur, en die gevoed wordt door het besef hier een tijdelijke verblijfplaats te hebben. In een cultuur met een toenemende nadruk op de toepassing van de wetenschap en technologie, zullen vragen naar de oorsprong, het doel en de waardigheid van mensen alleen nog maar belangrijker worden.

Wie moed heeft, moppert niet. Die gaat gewoon aan het werk.

Pieter Jan Dijkman, hoofdredacteur van *Christen Democratische Verkenningen*

PS Dit CDV-nummer is het eerste deel van een trilogie over de drie letters van het CDA. Dit nummer gaat over het christelijke in de politiek (de C van het CDA), en in het volgende nummer staat de democratische rechtsstaat centraal (de D). In het lentenummer van 2013 richten we ons op het appel van instituties en van het CDA (de A). Met deze trits hopen we opnieuw bij te dragen aan de nodige bezinning op de christendemocratie.